

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Антонової Олени Євгенівни

на дисертацію **Однорог Галини Володимирівни**

«Розвиток ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження. В умовах стрімких змін, що відбуваються сьогодні в усіх сферах життя, значно зростає роль компетентних фахівців, здатних оперативно і нестандартно вирішувати проблеми в різних сферах професійної діяльності, ефективно співпрацювати й комунікувати з оточуючими, здатних адаптуватися до швидких змін на сучасному ринку праці, спроможних до навчання протягом усього життя. Очевидно, що все це потребує наявності у кожного фахівця розвинених ключових компетентностей. Особливо гостро ця проблема постає на рівні професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, зокрема, швейного профілю. За наявних педагогічних умов досить складно розвивати ключові компетентності майбутніх кравців і закрійників, забезпечуючи розвиток всіх компонентів зазначених компетентностей. Це зумовлює необхідність пошуку нових педагогічних умов, інноваційних форм і методик розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю як затребуваного часом освітнього результату.

Варто визнати, що попри значну кількість у сучасній педагогічній науці наукових напрацювань щодо розвитку ключових компетентностей, у професійній освіті вони характеризуються недостатньою розробленістю і здебільшого розглядаються в рамках загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців. З огляду на це, актуальність дисертації Однорог Галини Володимирівни «Розвиток ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій» є актуальною, а важливість поставлених завдань не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з теми: «Методичні основи розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти» (РК № 0119U000153).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 11 від 22 жовтня 2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 27 листопада 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації, анотації та публікацій Г. В. Однорог дає підстави для висновку про високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації.

Вивчення джерельної бази, нормативно-правових документів, дослідження сучасного стану розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, аналіз ринку праці швейної промисловості дозволили дисертантці: виявити низку суперечностей, що об'єктивно існують в галузі професійної освіти; обґрунтувати напрями вирішення цих суперечностей; визначити найбільш перспективні підходи до розв'язання проблеми підвищення рівня розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій. Нам імponує позиція авторки щодо врахування специфіки професійної підготовки майбутніх кравців і закрійників у процесі розвитку ключових компетентностей.

Зазначимо, що науковий апарат дослідження сформульований коректно, об'єкт, предмет і завдання дослідження відповідають заявленій меті.

Не викликає сумнівів обґрунтованість, логічність і чітка структура дисертації, всі частини якої спрямовані на досягнення мети. Конкретизовано методи збирання й аналізу інформації (теоретичні, емпіричні, статистичні), визначено їх способи і форми застосування. Сформульована робоча гіпотеза дає змогу прогнозувати наукові результати дослідження.

Текст викладено лаконічно й послідовно, простежується розв'язання проблеми розвитку ключових компетентностей засобами інтерактивних технологій у майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю.

Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло ґрунтовне вивчення джерельної бази дослідження: 231 найменувань, з них 13 – англійською мовою. Варто зазначити, що 95% використаних літературних джерел видані не пізніше 2000 року, що є одним із показників їх сучасності й актуальності.

Обґрунтовані Г. В. Однорог результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву. Дисертація виконана на високому науковому рівні, що підтверджує

володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше: *визначено та теоретично обґрунтовано* педагогічні умови розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій (створення сприятливого освітнього середовища для розвитку в учнів ключових компетентностей засобами інтерактивних технологій; розроблення методики розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій; підвищення професійної майстерності педагогічного колективу щодо застосування інтерактивних технологій з метою розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю); *спроектовано* модель розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, що складається з цільового, змістового, технологічного і результативного блоків, взаємопов'язаних педагогічними умовами; *визначено* поняття: «професійно актуальні здатності ключових компетентностей» (домінантні здатності ключових компетентностей, найбільш відповідні до запитів суспільства щодо певної професії) та «професійно актуальні здатності ключових компетентностей майбутніх кравців і закрійників» (домінантні здатності ключових компетентностей, найбільш відповідні до запитів суспільства щодо професій «Кравець» і «Закрійник», виражені в мотивах, цінностях, знаннях, уміння і навичках, способах мислення та особистісних якостях майбутніх кравців і закрійників, необхідних для досягнення ними професійного успіху, підвищення конкурентоспроможності, формування професійної мобільності й адаптації на ринку праці швейної промисловості; *уточнено* зміст і структуру поняття «ключові компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю», як динамічний комплекс професійно актуальних здатностей майбутніх кравців і закрійників (здатність визначати і ставити перед собою цілі щодо професійного вдосконалення та розвитку кар'єри у швейній галузі, мотивувати себе до професійного успіху та розвивати в собі стійкість і впевненість у доланні труднощів швейної справи; здатність усвідомлювати екологічні основи природокористування у швейній галузі; здатність усвідомлювати єдність професійних цінностей кравців і закрійників із загальнолюдськими та суспільними цінностями; здатність виражати власні ідеї й почуття у процесі розроблення та виготовлення одягу; здатність здійснювати ефективну комунікацію з керівництвом, клієнтами і колегами в умовах швейного виробництва; здатність застосовувати

математичні знання та методи для ощадливих розрахунків витрат матеріалів, раціональної розкладки лекал, розрахунків і побудови розгорток деталей одягу тощо; здатність до впевненого, критичного і відповідального використання цифрових технологій під час пошуку професійної інформації щодо малоопераційних методів обробки деталей і вузлів, новітнього обладнання швейного виробництва, створення професійного портфоліо в соціальних мережах; здатність виявляти толерантність, уміння конструктивно співпрацювати з партнерами та замовниками одягу, долати стрес і діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із професійною діяльністю кравців і закрійників; здатність працювати в команді для проєктування та виготовлення одягу; відповідальність за наслідки власної професійної діяльності; здатність знаходити можливості для навчання й саморозвитку особистісних рис і якостей, необхідних для професійного успіху; здатність керувати власним життям і кар'єрою у швейній галузі).

Авторка *удосконалила*: діагностичний інструментарій оцінювання рівня розвиненості професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю за такими критеріями: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний.

В роботі *дістала подальшого розвитку* методика розвитку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кравців і закрійників засобами інтерактивних технологій, що передбачає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний аспекти.

Значення для науки і практики отриманих результатів.

Дисертаційне дослідження Г.В. Однорог містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загально педагогічних завдань.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні та впровадженні в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти швейного напряму підготовки: методичних рекомендацій «Розвиток ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій», авторського факультативного спецкурсу «М'які навички XXI століття» (навчальний план, програма, діагностичний інструментарій для визначення властивостей особистості, алгоритм складання психологічного автопортрету й побудови траєкторії саморозвитку, плани тренінгів для розвитку особистісних якостей майбутніх кравців і закрійників). На нашу думку, дуже важливим для оцінювання ставлення дисертантки до підвищення практичної значимості результатів

виконаного дослідження, є залучення її до розроблення професійного стандарту з професії 7439 «Майстер з пошиття одягу».

Практична значущість дисертації підтверджується також довідками про впровадження результатів дослідження в освітній процес Київського вищого професійного училища швейного та перукарського мистецтва, Професійно-технічного училища № 8 м. Чернівці, ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю», ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», КНЗ КОР «Васильківський професійний ліцей».

Практичне значення дослідження підсилюється й тим, що запропоновані в дисертації теоретичні й методичні напрацювання можуть бути використані педагогами, методистами, психологами та соціальними педагогами в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, роботі центрів кар'єри, системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у процесі науково-методичної та інноваційної освітньої діяльності.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження у наукових фахових виданнях.

Наукові результати дисертації висвітлені у 23 наукових публікаціях (21 одноосібних), серед яких: 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку (1 стаття у співавторстві); 5 статей у вітчизняних фахових виданнях з педагогічних наук, що індексуються у міжнародних наукометричних базах; 1 стаття у науковому електронному фаховому виданні з педагогічних наук; 12 тез у збірниках матеріалів конференцій; 1 методичний посібник (у співавторстві), 1 методичні рекомендації; 1 стаття у науково-методичному журналі. У статті, написаній у співавторстві з С. Алексеевою, Л. Єршовою, С. Кравець і О. Лапшиною, здобувачка на основі аналізу наукових джерел і емпіричних даних обґрунтовувала проблему низького рівня розвиненості підприємницької компетентності; у методичному посібнику, написаному у співавторстві з В. Кручек, О. Кошук, С. Кравець та ін. здобувачці належить розгляд питання щодо навчально-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання. У дисертації не використовувалися ідеї та розробки, що належать співавторам.

Матеріали дисертації пройшли достатню апробацію. Основні положення й результати роботи оприлюднено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: 9 міжнародних та 7 всеукраїнських. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях лабораторій технологій професійного навчання, професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Структура дисертації відповідає чинним нормативним вимогам і складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, 16 додатків на 213 сторінках окремим томом. Загальний обсяг основного тексту дисертації складає 8,1 авторських аркушів, дисертацію ілюстровано 20 таблицями на 0,5 авторських аркушах та 35 рисунками на 0,6 авторських аркушах.

У вступі авторка подає загальні дані щодо актуальності дослідження, демонструє його зв'язок з соціальними потребами сучасності, презентує методологічні характеристики дисертації й рівень їх апробації в науковій площині.

У *першому розділі* «Теоретичні засади розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій» проаналізовано стан розробленості проблеми розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій у вітчизняній літературі та в практиці професійної освіти, проаналізовано потреби керівників швейних підприємств у кваліфікованих робітниках із розвиненими «м'якими» навичками.

Ретельний аналіз і узагальнення нормативно правових і законодавчих документів, експертне оцінювання змісту ключових компетентностей допомогли авторці: виокремити професійно актуальні здатності ключових компетентностей, що найбільш відповідні до запитів суспільства й ринку праці щодо професій «Кравець» і «Закрійник»; уточнити суть поняття «ключові компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю», що визначається як динамічний комплекс професійно актуальних здатностей майбутніх кравців і закрійників, виражених у мотивах, цінностях, знаннях, уміння і навичках, способах мислення та особистісних якостях майбутніх кваліфікованих робітників, необхідних для досягнення ними професійного успіху, підвищення конкурентоспроможності, формування професійної мобільності й адаптації на ринку праці швейної промисловості.

Вагомим науковим здобутком дослідниці є обґрунтування структури ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, що охоплює ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний компоненти.

У *другому розділі* «Методичні засади розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій» обґрунтовано педагогічні умови,

покликані сприяти розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій (створення сприятливого освітнього середовища для розвитку в учнів ключових компетентностей засобами інтерактивних технологій; розроблення методики розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій; підвищення професійної майстерності педагогічного колективу щодо застосування інтерактивних технологій з метою розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю).

Заслуговує на увагу спроектована дослідницею модель розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій, що структурно й функціонально представляє досліджуваний педагогічний феномен у єдності цільового (мета, принципи і підходи), змістового (структура і зміст ключових компетентностей), технологічного (аспекти, форми, методи, засоби і технології) і результативного (діагностування, критерії, показники, рівні розвитку і результат) блоків, що взаємопов'язані між собою і з обґрунтованими педагогічними умовами.

Вважаємо, що суттєвим теоретичним і практичним здобутком є розроблена авторкою методика розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, що базується на комплексному використанні професійно адаптованих інтерактивних технологій та розробленого дисертанткою факультативного спецкурсу «М'які навички XXI століття». Методика передбачає чотири аспекти: мотиваційний (формування в учнів позитивної мотивації до професійного успіху у швейній галузі), когнітивний (набуття учнями теоретичних знань про властивості власної особистості, способи її саморозвитку і самовдосконалення), діяльнісний (застосування технологій саморозвитку і самовдосконалення та використання інтерактивних технологій навчання на заняттях професійної підготовки), рефлексивний (уміння оцінювати рівень розвитку власних професійно актуальних здатностей ключових компетентностей, аналізувати й контролювати свою діяльність, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, будувати траєкторію саморозвитку). На нашу думку, практичну цінність становлять і запропоновані Г.В. Однорог рекомендацій щодо реалізації даної методики.

Третій розділ дисертації «Експериментальна перевірка результативності педагогічних умов розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій» висвітлює результати експериментальної

перевірки результативності педагогічних умов розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій, наведено статистичні розрахунки результатів констатувального та формувального етапів експерименту, проаналізовано результати. Відмітимо, що результати формувального етапу експерименту переконливо доводять, що впровадження в освітній процес обґрунтованих педагогічних умов забезпечують суттєві зрушення у рівнях розвитку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кравців і закрійників і, як наслідок, забезпечують ефективний розвиток ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю в цілому.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках. У додатках подано матеріали, що конкретизують та унаочнюють найважливіші аспекти рецензованого дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. В пункті 1.3 на с. 69 вказано, що здобувачка проаналізувала освітні програми для професії «Кравець». Вважаємо, що було б доцільно в додатках представити проаналізовані освітні програми підготовки кваліфікованих робітників швейного профілю.

2. Дисертаційне дослідження присвячене розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю. У пункті 1.2 проаналізовано попит на м'які навички для трьох професій – «Швачка», «Кравець», «Закрійник». Однак у пункті 1.3 (с. 73) визначено професійно актуальні здатності майбутніх кравців і закрійників. Не зрозуміло, чому авторка обирає саме ці дві професії?

3. Авторка відзначає вплив пандемії на процес організації навчання й підкреслює необхідність використання технічних засобів інформаційних технологій для організації дистанційного і змішаного навчання (с. 122). Вважаємо, що робота б виграла, якби дослідниця розкрила питання особливості організації розвитку ключових компетентностей майбутніх кравців і закрійників засобами інтерактивних технологій в умовах дистанційного навчання.

4. Для визначення домінантних педагогічних умов авторка залучає експертів з науково-педагогічної, професійно-педагогічної та професійно-виробничої сфер (с. 106). Залишається незрозумілим, яким чином представники професійно-виробничої сфери можуть бути експертами у питаннях компетентнісного підходу та педагогічних технологій навчання?

5. Вважаємо, з метою підсилення практичного значення запропонованого факультативного курсу «М'які навички XXI століття», враховуючи значну кількість діагностичного інструментарію визначення рис та якостей особистості, тренінгових вправ та посилань на корисні відео матеріали, доцільно було б розробити робочий зошит для учнів з факультативного курсу.

Загальний висновок.

Аналіз дисертації Однорог Галини Володимирівни «Розвиток ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю засобами інтерактивних технологій» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, що має вагомe теоретичне і прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та п. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її авторка Однорог Галина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління

Олена Антонова

Підпис Антонової О. засвідчую
проректор з наукової і міжнародної роботи
Житомирського державного університету
імені Івана Франка,
кандидат економічних наук, доцент

Тетяна БОЦЯН